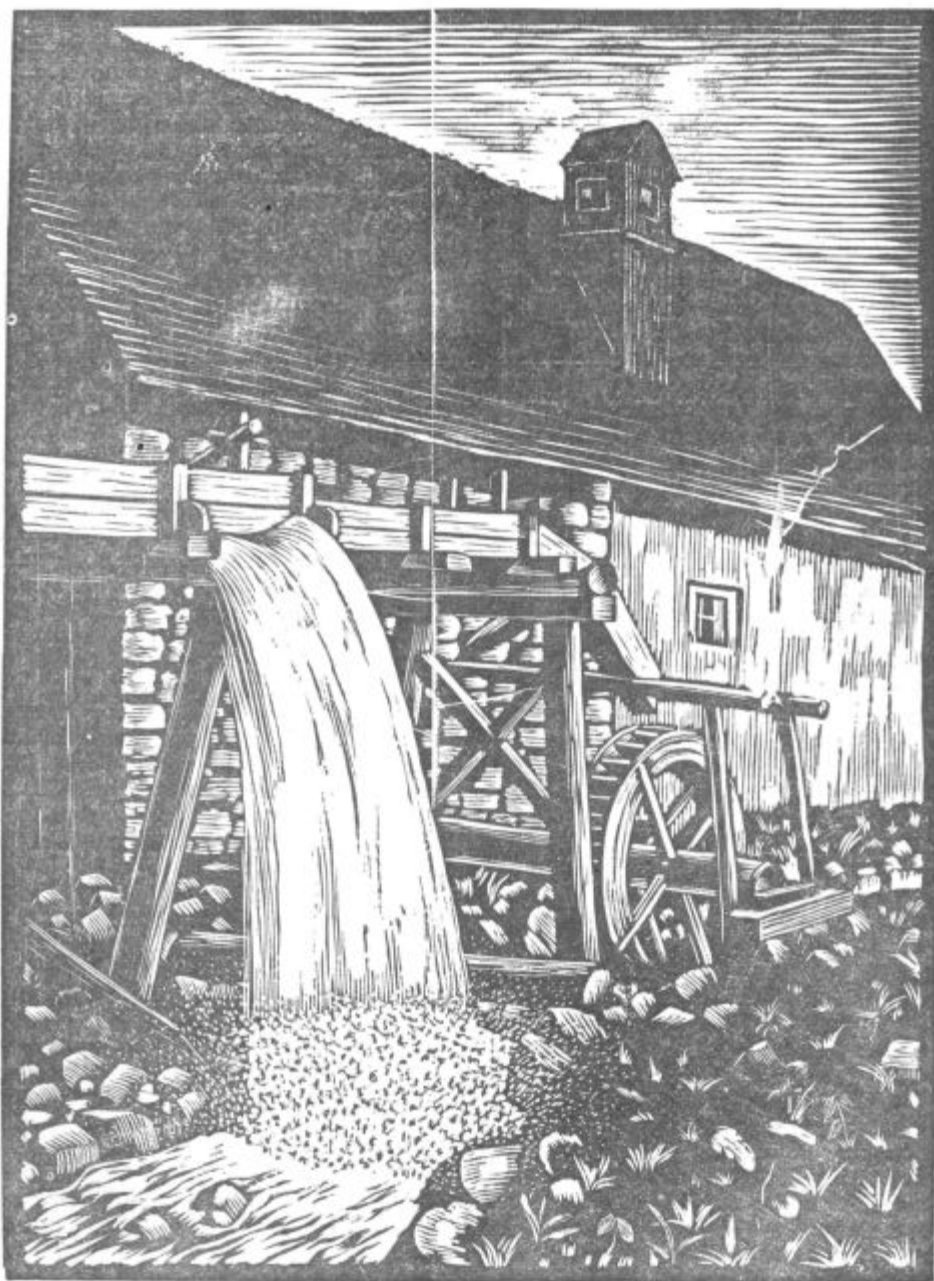

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 18.

V LJUBLJANI, 6. MAJA 1934

KNJIGA 18.

JOS. Kladnik

MLIN (lesorež)

FILOZOFIJA TEHNIKE

S SLIKO NA OVITKU: OBRAZ XX. STOLETJA)

Razmotrivanje o učinkovanju kulturnega človeka na anorgansko (mrtvo) naravo nas dovede do raznih, za današnjo dobo prav zanimivih in važnih vprašanj, ki so v zvezi s tehniko.

Menda ni treba še posebej utemeljevati, da se je začela tehnika z iznajdbo prvih enostavnih orodij, kot sta to bat in kresilni kamen. Njima se je pozneje pridružil ogenj, ki je postal izhodišče za ves nadaljnji razvoj. Na dolgi razvojni poti je bila važna še iznajdba prvih enostavnih posod, ki je dovedla od uporabe po naravi danih votlih predmetov, kot na pr. skodelica iz lupine kokosovega oreha in živalska lobanja, končno do izdelave glinaste posode in košare. Doba, v kateri so nastale te iznajdbe, pa nam ni znana. Kratkotamo: poznamo jih že v poznejši kameni dobi. Polagoma so se iz njih razvili nosilci nadaljnjih kulturnih, zlasti umetniških napredkov (enostavna ornamentika).

Tehnika, ki je torej zagledala beli dan s prvim orodjem pračloveka, je postala s tem njega prvi vodnik na poti navzgor. Zato je zarasla najbolj korenito z njegovo naravno podlago. Ni se nam torej treba čuditi, da je prišla človeku splošno veljavna ter praktično-zakonita osnova tehnike mnogo pozneje do zavesti, kot osnove resničnega, lepega in dobrega, in se kljub temu, da je zdaj stara sto in petdeset let, še danes ni povsem prebila.

Kajti tehnika ni, kot misli še danes večina ljudi, le »uporabna fizika in kemija« (oz. naravoznanstvo sploh), marveč je svojsko kulturno področje, ki tvori poleg umetnosti, znanosti in etično-religioznega sveta samosvoj in enakopraven četrti svet vrednot.

Najvišji ideal tehnike je smotrenost, to pa ne smotrenost v okvirju kakorkoli določenih smotrov, marveč smotrenost zaradi same sebe, prav tako kakor se išče resnica v znanosti ali lepota v umetnosti zaradi njih samih, ne pa zavoljo morebitnih »praktičnih potreb«. Pravemu tehniku je nesmotren stroj, nesmotrena ali nestvarna zgradba ogabnost iste vrste, kot je poizkušalcu umetnine ali umetniku lepo-

tična navlaka (kič) ali resnemu znanstveniku prevzetno in brezvsebinsko govorčenje o resnih vprašanjih. Zakoniti in osnovni imperativ tehnike se glasi: Vsak predmet, ki ga potrebuješ v kakršenkoli namen, ustvarjaj tako, da bo v danih mejah najbolje odgovarjal svojemu namenu! Ali: Ustvarjaj tako, da boš s svojimi konstrukcijami s kar najmanj sredstvi kar največ možnega dosegel! Ker se pojma »najmanj sredstev« in »največ možnega« premnogokrat napak razumeta, ju je treba poglobljeje pojasniti.

Najhujše nerazumevanje pomeni nazor, da se nanašata imenovani označbi na »ekonomsko« ali prosto in jasno povedano, na denarno plat stvari. Če si namreč stavi moderni graditelj mostu nalogo, da s čim manj sredstvi doseže predpisano trdnost mosta, to ne pomeni, da naj most čim manj stane, marveč le to, naj se zanj ne uporablja nepotrebno železo, ne vdela jo vanj nepotrebne zakovice, ne začenja z novim delovnim načrtom med delom samim, ker je to v protislovju s tehniškim idealom. Videz, da naj bi bila za tem le ekonomska korist, nastane tako, da je pri smotrih, ki jih iz vnanje plati stavijo tehniki, skoraj vedno zastopana čim večja gospodarstvenost. Da je ta drugotna ter vsebinsko nesvojstvena tehniškemu idealu, se vidi iz primerov, da obstojajo ali bi vsaj lahko obstojali primeri, kjer ozir na denarno plat sploh ne velja, pri katerih pa vendar ostane tehniški ideal veljaven v vsem obsegu.

Lepa primera, ki kljub temu, da jo v praksi ne srečavamo pogosto, prav jasno izraža to, za kar nam v tem primeru gre, je tale: Bogat mecen, ki mu je denar postranska stvar, da gradi orgle. Pri tem pa vendar zahteva od pristojnega tehnika (recte: konstruirajočega izdelovalca orgel), da zgradi za dani prostor in za dane glasbene namene »najprimernejši« instrument. Graditelj bi tedaj proti temu tehniškemu idealu grešil, če bi (za ta prostor) zgradil prevelike orgle ali če bi jih opremil s piščali, ki bi se na tem mestu ne mogle uporabljati. Skratka, če bi sredstva brezkoristno trosil — to pa ne v denarnem smislu, saj denar tukaj ne igra nobene vloge, marveč glasbena sredstva, piščali, registre itd., toda tudi te ne za-

voljo tega, ker stanejo nepotreben denar, ampak ker je samo po sebi nesmiselno s topovi streljati vrabce.

Ce je torej tehniku stavljena naloga (kot je to v navadi), sestaviti stroj tako, da bo njegov posestnik z njegovo pomočjo zaslužil čim več denarja, potem temu ni kriv tehnik, marveč dana zahteva, da naj bo delo tehnika v službi mamona (denarja). Ako skuša današnja tehnika z vsemi napori rešiti problem pretvorbe toplote v delo po boljši poti, nego jo nudijo sedanji toplotni

stroji (parni stroji, turbine, eksplozivni motorji), ne dela tega neposredno za voljo tega, ker bi se s tem pocenila energija, ampak pred vsem zato, ker ji je dan že sam po sebi smoter, zvišati tako zvano stopnjo učinkovitosti toplotnega stroja. Če naj se že pretvori toplota v delo, potem naj se napravi to tako, da se s pretvorbo čim bolj približa oni najvišji stopnji, ki jo predvidevajo naravni zakoni. Konstrukcija stroja je najpopolnejša, kadar se temu smotru najbolje približa. Nikakor pa ni pri tem po-

SELLA HASSE

POLAGANJE KABLA (lesorez)

trebno, da bi bila najpopolnejša konstrukcija tudi gospodarsko najboljša. V tem primeru konkurira gospodarstveni smoter s tehniškim idealom ter zahteva kompromis. Tako je dovolj obširno pojasnjeno, kaj je mišljeno v tehniki s principom štednje. Nesreča naše dobe je, da je pomen tega principa, ki je edino vreden človeka, postal v marksistični preobrazbi goli »princip gospodarstvenosti«, ki izključuje vsakteri višji smisel.

V pravilnem dojemljanju sovršča princip štednje človeka neposredno ob ustvarjanju naravo, katere dejavnost poteka tudi po načelu najmanjše uporabe sil. To se vidi v mehanskih konstrukcijah rastlin, pri živalskih kosteh, pri satovju ter še mnogokje. Le-te konstrukcije tehnika še dolgo ne dosega. Pri teh naravnih tvorbah pa menda nihče ne bo trdil, da je tu glavna stvar — denar. Vendar so tudi tehniki ustvarili marsikaj boljšega ko narava. Za primer naj nam bodo umetna barvila. To, kar je na tem področju ustvarila moderna kemija, še približno ni uresničeno v naravi.

K problemom, s katerimi se bavi filozofija tehnike, spada nadalje vprašanje, ali je možno najti (v območju danih sredstev) vsaki tehniški nalogi le eno ali pa več enakovrednih rešitev. Če namreč podrobno zasledujemo kakršenkoli tehniški problem, na primer navedeno spremembo toplote v delo, je samo po sebi umevno, da bomo v prvem hipu brezpogojno prepričani, da brezkončni razvoj ni le možen, temveč edino mogoč ter je torej sploh nesmiselno spraševanje po najboljši rešitvi tehniškega problema.

In vendar se nam pri mirnem premisleku kaj kmalu pojavijo dvomi v to slepo vero v napredek. Mnogo tega, kar se smatra meni nič tebi nič za tehniški napredek, v resnici ni napredek, marveč le napredovanje v izbori sredstev, ki so na razpolago. Napredek motorja na surovo olje (Dieslov motor), ki ga le-ta predstavlja nasproti parnemu stroju, ni v tehniški izpopolnitvi, ampak v tem, da je z uvedbo petrolejske razsvetljave dobilo vstop v industrijo: surovo olje. Tu moramo sicer pripomniti: Dobro! Toda ni li uporaba tega novega sredstva tudi tehniška dejavnost? Saj je končno glavna naloga tehnike izbira pravega sredstva za omišljen smoter. Prav je tako. Zato tudi ni napak, če smatramo v tem smislu eks-

plozivni motor za tehniško popolnejšo rešitev parnega stroja. Če zajamemo pojem izpopolnitve tako široko, potem je pač težko uvideti, kje naj bi bila gornja meja, »optimim« tehnikovega dela, to pa še posebno zavoljo tega ne, ker ni mogoče prerokovati, katera nova sredstva bodo v teku časa — in sicer po novih panogah tehnike same — zopet na razpolago. Vzemimo, da so nam dana le doslej znana sredstva. Potem se moremo vprašati: Ali je vsaj v tem primeru možna optimalna konstrukcija! Ali je tudi tu mogoč neskončen napredek?

Tukaj nam prav jasno pokaže tehnika drugačno sliko: da se je možno z utrtimi sredstvi zelo približati končnemu stanju — optimu. Tipično primeroma tukaj nudi kolo (bicikelj), katerega osnovni tip je že nad štirideset let neizpremenjen in katerega so le tu pa tam izboljšali v posameznostih. Tako sta na primer pnevmatika in tangencialna lega konic stari osem in trideset let, zavora z zastopom pa mnogo mlajša. V tem vidimo precejšnjo sličnost z razvojem organskih zarodkov, ki se tudi vedno bolj »specializirajo«. Skoraj bi lahko rekli: Če nam je dovoljeno iskati vzrok za nastanek živega bitja v dejavnosti inteligentnega konstruktorja, potem postopa le-ta prav slično človeški tehniki. Oba stremita po kolikor mogoče popolni (optimalni) konstrukciji, ki je v organizmih narave, tako se nam pač dozdeva, skoroda uresničena: v tehniki človeka pa nastopa le tu pa tam. To pa zavoljo tega, ker se ji preko samega konstruktivnega napredka natovori še razširjenje v obsegu danih sredstev in pogojev.

Če naj to splošno obvelja, nam potem pomeni, da je vsakemu tehniškemu problemu predpisana rešitev že v naprej, enako kot rešitev matematične naloge. S tega stališča ima filozof Dessauer prav, ko trdi, da nam tehnika prav jasno in otipljivo predočuje razvojni potek življenja, kakor ga je prvokrat orisal Platon: uresničenje ideje (ideja v smislu »pojma vrste« ali »tipa«), to se pravi: Prehod omenjene ideje iz našemu izkustvu enostranskega, brezčasnega območja same »biti« v svet časa, prostora in materije.

V tem smislu je tehnika »nadaljujoče se stvarjenje«, saj ni možno tajiti, da ni ono, kar ustvarja, nekaj resnično novega, neka na zemlji nova »oblika

življenja«, ki jo Američani označujejo z besedo: *emergente*. Kajti gotovo je, da ne bi brez človeka in njegovega duha v vsej naravi nikdar mogla nastati žepna ura ali elektrarna. Le-te so pač neka novost, ki ji sličnega niti v živi naravi ne moremo najti. Dajo nam

pa sliko in brez dvoma najboljšo sliko o aktu ustvarjanja, ki je tudi skrit za vso snujočo se naravo. V človeku se torej zavedno nadaljuje v naravi nezavedno potekajoči proces stvarjenja.

D A L J E

EVGENIKA

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

5. Sterilizacija

Kakor že omenjeno, je sterilizacija eden najvažnejših evgeničnih ukrepov. V Nemčiji je bila pred kratkim uzakonjena, kar so poročali dnevniki. Upravičeno je sterilizacija dovolj, ako pomislimo na veliko število dedno bolnih in na ogromne stroške, ki jih imajo države z oskrbo. Kriminalni individui, ki se kasneje izkažejo kot umobolni, so se v znatni meri pomnožili, in kar je najhujše, so ti kriminalni tipi, preden naštopijo kazen, ostavili potomstvo. Specialno za shizofrenike (vrsto umobolnosti) je ugotovljeno, ako je eden od zakoncev shizofren, je opaziti na polovici potomstva duševne anomalije, petina pa je shizofrena; če sta oba zakonca shizofrena, tedaj so vsi potomci duševno anormalni, najmanj polovica pa jih je shizofrenih.

Kako preprečiti razplod pri manjvrednih osebah, se pota, ki vodijo k temu evgeničnemu smotru, križajo. Naenkrat smo pred kopo vprašanj, izmed katerih so naslednja najvažnejša: Katere osebe so toliko manjvredne, ki bi jih bilo treba sterilizirati? Med katerimi naj izbiramo — kastracija, sterilizacija, aziliranje — ki bi vodili do sigurnega uspeha? Kakšni so pomisleki nasproti tem ukrepom — juridični, biološki, etični? Ali se naj prepusti operacija prosti volji posameznika ali se naj izvaja zakonski pritisk?

Kakor vidimo, zadeva ni tako enostavna. Vprašanja so tako povezana med seboj, da ni mogoče vsako posebej obravnavati. Potreben je k temu mal zgodovinski pregled.

Prve početke zakonodaje, ki se bavi s sterilizacijo, zasledimo v Zedinjenih državah Severne Amerike. L. 1855 so izdali zakon (teritorij Kansas), po katerem je bil kastriran zamorec ali mulat,

ki je posilil belo žensko. L. 1880 je eden izmed ameriških zdravnikov predlagal, da bi se smrtna kazen nadomestila s kastracijo. Kastracija ima za posledico spremembo celega organizma zaradi izpadle notranje sekrecije (spolne žleze izločajo seksualne hormone). Zato so se odločili za vasektomio, ki obstoja v tem, da se semenovod podveže ali pa del izreže. Podvezo semenovoda je prvi izvršil ameriški zdravnik Sharp l. 1899, ki je bil nameščen v poboljševalnici. Podvezal je 71 mladim kaznjencem semenovod na njih lastno prošnjo z namenom, da bi se prekomerno nagnjenje k onaniji utešilo. Ta kirurški poseg je imel precejšen uspeh. To je dalo povod, da so začeli uporabljati vasektomio pri manjvrednih osebah in na ta način preprečili razplod. Do danes je že polovica ameriških držav priznala sterilizacijo iz evgeničnih razlogov.

V Nemčiji so prišli na misel, da bi zločince kastrirali, že pred 100 leti. Zanimiv je v tem pogledu Schopenhauer, ki je dejal, da bo idealno stanje doseženo takrat, ko bodo vsi lopovi kastrirani, vse neumne goske vtaknjene v samostane, ko bodo imeli ljudje plemenitega značaja hareme in vse deklice, velike po duhu, cele može.

Kakor so nekateri zastopali mnenje, da je treba v tem pogledu postopati radikalno, češ, da »bestij v človeški podobi« ne smemo trpeti v svoji sredi, ko pobijamo »stekle pse« brez usmiljenja, tako so drugi nasprotovali ne le samo kastraciji, temveč tudi sterilizaciji. Pomisleki so bili etični, neizvedljivost, zloraba sterilizacije iz evgeničnih razlogov, neznaten pomen sterilizacije za evgeniko, pomanjkljiva izkustva iz psihiatrije in dedne biologije. Galion sam je bil naziranja, da je evgenična reforma zapadlena v sili javnega mnenja. Nemško društvo za rasno higieno se je izreklo

1. 1922 proti prisilni sterilizaciji, pač pa je izrazilo željo, da se sterilizacija na željo ali pristanek čim prej po zakonu uredi. Nekateri so videli rešitev problema v aziliranju, ki ima to prednost, da nimamo etičnih pomislekov proti sterilizaciji. Proti aziliranju je bil ugovor teh, da ne moremo degenerirancev trajno azilirati in jim moramo dati od časa do časa dopust in s tem dajemo priliko do razploda.

L. 1924 je izdal proglas dr. Boeters v Nemčiji na zdravništvo z zahtevo, da zdravniki poiščejo degenerirance in jih kolikor mogoče veliko sterilizirajo. Zahteve so bile naslednje:

1. Otroci, sleporojeni, gluhonemi in slaboumni se imajo v šoloobvezni dobi sterilizirati.

2. Organi za notranjo sekrecijo (jajčniki in moda) se imajo očitovati.

3. Stroškov ne smejo nositi starši.

4. Za pristanek na operaciji je poleg staršev potrebno tudi sodišče.

5. Sterilizirati se imajo sleporojeni, gluhonemi, epileptiki, slaboumni in umobolni, preden se odpuste iz zavoda.

6. Sterilizirani naj bodo zločinci.

7. Dovoljenje za poroko naj se izda sleporojenim, gluhonemim, epileptikom, slaboumnim in umobolnim potem, ko so bili sterilizirani.

8. Zločincem se kazni skrajša, ako se prostovoljno podvrže operaciji.

9. Da se ne bi sterilizirane slaboumne deklce spolno izrabljale od moške mladine, mora vladati glede operacije stroga tajnost.

Na ta proglas so se izvršile mnoge sterilizacije, ne da bi poseglo vmes državno pravništvo, ali sterilizacija je kljub temu ostala brez pravne podlage.

L. 1925. je zborovalo Badensko društvo za socialno higieno, kjer so se govorniki izrekli proti sterilizaciji iz evgenične indikacije, dokler niso zakoni dednosti duševnih bolezni, kriminalnih nagonov in bolnih osnov točneje raziskani kot so danes in ker so spremembe v konstituciji in osebnosti po sterilizaciji dovolj pojasnjene, odnosno so se izkazale kot malo pomembne. Zanimiva so bila izvajanja katoliškega župnika Mayerja, ki je posvetil na vprašanje z etičnega stališča. Tudi se ni popolnoma ujemal z nazori katoliških avtorjev, ki so načeloma odklanjali sterilizacijo. On pravi: »Pogoj za vsak zakonski ukrep proti nedolžnim umobolnim bi moral biti ta, da je družba po eksistenci in razplodu degenerirancev v nevarnosti in

dednost duševnih bolezni mora biti znano in ugotovljena. Aziliranje samo nas ne more obvarovati pred degeneriranim potomstvom. Duševno in moralno bolni nimajo pravice, da rode potomstvo niti iz moralno teološkega niti iz cerkvenega pravnega stališča. Teoretično ne morejo oni prevzeti moralne odgovornosti za ploditev in vzgojo otrok, praktično so oni ljudje brez vsakega čuta za odgovornost, ker sta njih razum ali pa volja bolna. Družba je dolžna, da skrbi za umobolne po krščanskem moralnem zakonu, ni pa dolžna, da trpi neomejeno razmnoževanje teh nesrečnikov in glede na to križemrok z obžalovanjem in skomiganjem. Ljubezen do teh bednih ljudi, pa tudi ljubezen do soljudi in do potomstva nas sili, da usmerimo svoje delovanje v pametno evgenično stran.« Nadalje pravi, da moramo smatrati čim, ki je namenjen samo umobolnim, kot vprašanje zase in ne smemo tega ukrepa označiti kot nenravnega iz razloga, če bi ga izvedli na duševno zdravih, kar bi bilo vsekako grešno početje. Te temeljne razlike ni poudaril še noben moralist. Kljub vsem pomislekom se ne more sterilizaciji odrekati globoka npravstvena resnost in zaradi odgovornosti, ki jo imamo do potomstva, se mora nekaj ukreniti. Očitek, da je pokret za uzakonjenje sterilizacije izšel iz vrst katoliških teologov, je Mayer zavrnil kot zmoten. Res, da je problematiko teh vprašanj dodobra preiskal, in to kot eden prvih, in da mora tem problemom priznati socialno etično vrednost, vendar da je dovolj dokazal, da bi bila sterilizacija trenutno preuranjena, nesmotna in nenravna, ker ji manjka biološka podlaga.

D A L J B

ČLOVEK IMA DOBER NOS

Često slišimo, da so človeška čutila, posebej pa njegov voh, degenerirana. V zadnjem času so razni učenjaki preiskali to vprašanje in so prišli do spoznanja, da človeški nos vendarle ni tako slab. V veliko posodo so n. pr. nakapali toliko kakšne dišeče tekočine, da je zrak v posodi baš po njej zadisal. Pri tem so ugotovili za poedine snovi naravnost presenetljive vrednosti. Tako začuti naš nos kafro že tedaj, če je samo 16 bilijontink grama te snovi v kubičnem centimetru vode. Skatola zadostuje 4 bilijontinke grama, hudo dišeči merkaptan pa ima rekord: zavohamo že 4 stobilijontinke grama!

ZA ŠARPLANINSKIMI OVČARJI

ANTON KAPPUS

N A D A L J E V A N J E

Vozili smo se mimo naselja Vrutoka, kjer izvira Vardar, in po serpentinah po Vlojinici okoli poldneva prispeli v Mavrove hane — gorsko naselje (1200 m), ki leži ravno na razvodju Črnega in Jadranskega morja. (Mavrovi hani so obdani od lepih gozdov, posebno jelovih, kar je redkost v teh krajih. Tu je v zadnjih

MAVROVI HANI

časih sezidana prav udobna gostilna, ki lahko zadovolji želje tudi razvaženih turistov (namreč za tukajšnje razmere). V njej ti postrežejo s postrvmi, planinskim mlekom in dobro pijačo.

Mavrovčani so nam pripravili nenačrtovan sprejem. Na postajališču je bilo

namreč okoli 20 kmetov. Vsak je imel pri sebi na verigi priklenjenega kakšnega psa. Komaj smo izstopili, da si v gostilni privežemo dušo, že so nas obkolili in nam ponujali pse v nakup. Ostali potniki avtobusa, ki so vedeli za svrhu našega potovanja, so začudeni gledali, a mi smo se jih komaj odkrižali, da pridemo pozneje v Mavrovo po pse. Poizvedel sem, da je bilo Mavrovcem že iz Skoplja javljeno telefonično, da se bliža pasja komisija in da bodo lahko spravili v denar svoje pse mesto ovac, ki so jih večkrat prodajali na Grško.

Ob dveh popoldne smo bili v Rostuši. Vožnja ob reki Radiki pod planinami Bistre na levi in razrastkov Koraba na desni je bila krasna, pa saj je malo tako lepih krajev v vardarski banovini, kakor je dolina Radike. Popoldne smo si ogledali samostan Sv. Jovan Bigorski, ki je že na levi obeh Radike pod »Trebiškami nepami« na podnožju planine Bistre. Arhimandrit nas je prijazno sprejel in razkazal samostanske zanimivosti, krasen ikonostas v cerkvi, prostore za ljudstvo, kjer prenočuje ob proščanjih, in samostansko gospodarstvo. Po-

SV. JOVAN BIGORSKI

kazal nam je tri krasne eksemplarje šarplaninskih ovčarjev, ki pa nam jih ni hotel pod nobenim pogojem odstopiti.

Samostan Sv. Jovan je bil zidan v 12. stoletju in je v njegovi cerkvi še nekaj prav zanimivih fresk. Ime Bigorski ima zato, ker je zidan na skali od lehnjaka. S samostanske terase imaš lep razgled proti Žirovniškemu polju in vrhovom Korabe (glavni vrh 2764). V mraku smo se vrnili v Rostušo, ki leži v prijazni kotlinici pod samim Krčinom nad albanško mejo (2345).

V hotelu »Jugoslaviji« sem moral pokazati svoje kuharsko znanje, ker gospodar hotela, ki je bil obenem strežaj in kuhar, ni znal drugega pripraviti kot pečeno »ovčetano« na ražnju ali »kiselo jagnječe«. Poslali smo nekega ribiča loviti postrvi v Radiko in res jih je v dobri pol uri ujel s »sertno«, mrežo za metanje, 12 kosov. Kuhane postrvi so nam šle v slast ob kozarcu dobrega vina, ki pa smo ga bili kupili v Gostivarju, kjer smo bili zvedeli, da so razmere v tem hotelu nad vse žalostne, kar je bilo tudi res.

Zgodaj zjutraj smo jo mahnili peš proti tri ure od Rostuše oddaljenem Galičniku. Višinska razlika med Galičnikom in Rostušo je okoli 1000 m. Pot je strma — prava gorska tura. Do vasi Janče, ki je oddaljena od Rostuše pol ure, se hodi ob koritu Radike, pri Jan-

JANČE POD BISTRO

čah začne strmina, ki te drži v kolenih prav do samega Galičnika. V teh strmih, posebno pa v »Trebiških rupah«, domujejo gamzi in v spodnje ležečih gozdovih tudi še ris.

Upehani smo okoli enajstih dopoldne prišli v Galičnik in se nastanili v hotelu »Jugoslavija«. Stanovanje je bilo prav čisto, kuharsko dolžnost sem za prva dva dneva prevzel jaz, ker tudi tu go-

NARODNA NOŠA Z BISTRE (Kmetice na Jurjevo)

NARODNA NOŠA V GALIČNIKU

spodar ni znal kuhati, dokler ga nisem naučil, kako se pripravi ocvrt kozlič. Drugega mesa tu sploh ne poznajo. Goveje živine nimajo, kokoši so zelo drage, ribe z Radika pa se redko kdaj dobe. Pokazal sem mu tudi pripravljanje nekaterih drugih jedil. Mož mi je bil pri slovesu zelo hvaležen. Gospod hotelir

tudi ni imel dovoljenja za točenje alkoholnih pijač, to je bila druga nesreča. S težko mujo smo si nabavili nekaj vina iz Debra, da smo ga imeli vsaj pri kosilu in večerji in mogli 13. junija godovati sv. Antona.

Takoj prvega dne popoldne so se pojavili posamezni ovčarji in nam nudili svoje pse v nakup. Rekli so: če ne gredo ovce na Grško, naj gredo vsaj njihovim pasji čuvarji v Skoplje. Kriza je velika, izvoz kaškavala (ovčjega sira) je v popolnem zastoju. Davki jih davijo, denarja ni niti za kruh in zato so primorani odtujiti svoje pse.

Sporazumno z občinsko upravo smo odločili, da bomo pse nabavljali na planini Bistri pri posameznih stajah in gorskih pašnikih, kjer je najboljši material in se pes lahko opazuje pri delu. Tako smo obhodili posamezne kraje — planinske pašnike planine Bistre, pri čredah določili posamezne pse in odredili dan, kdaj se imajo privedi v Galičnik na pregled zaradi nakupa.

Ko smo pri tem obhodu šli po strmih skalovju proti pašniku Sultanici, se je iz neke skalnate duple zakadila pod noge vodje komisije mlada ovčarska psica in ga pošteno ugriznila. Občinski sluga, ki nas je spremljal, je menil, da nas je psica napadla zato, ker ima v dupli mlade. Res smo našli v dupli tri mladiče, psico smo ukrotili, dobro zvezali, mladiče vtaknili v nahrbtnik in vse skupaj vzeli s seboj v Galičnik. Gospodar nam je nudil psico brezplačno za odškodnino, toda mi smo jo, ko smo ugotovili, da je res

GALIČANCI GREDO PO NEVESTO

rasna, vzeli z mladiči vred proti primernemu plačilu.

Potrebno je omeniti, da ovčarske psi ce navadno skote v kakšni skalnati dupli ali kotlinici in le redko kdaj v kakšni kolibi ali staji. Sploh so ti psi vedno na prostem: ob najhujši vročini, kakor v največjem hladu, nevihti ali snežnem metežu in že zaradi tega mnogo bolj odporni kakor drugi psi. Glede hrane niso izbirični, saj dobe na dan komaj nekaj pesti proje ali žgancev ter le redko kos mesa in drobnice, ki jo je pastir moral v sili zaklati.

je najbolj zanimivo za južnosrbske prilike, vsi znajo brati in pisati. Mnogi med njimi so bili v Ameriki, v Solunu in sploh na Grškem pa je bil že vsak starejši možki. Tudi še dandanes najdeš Galičance po mestih Romunije, Grške, v Egiptu in drugod kot prodajalce mlečnih proizvodov. Ko še ni bilo krize, so v jesenskih in zimskih mesecih po galičanskih naseljih, kakor Galičniku, Lazarjevem polju, Tresančah, bile doma samo žene in starci z otroki, vse drugo je bilo po svetu. Mogoče se kdaj razvije Galičnik v gorsko letovišče in tako pri-

PREGLED PSOV V GALIČNIKU

Opazil sem še to, da so nasproti domačinom in drugim civilnim ljudem zaupljivi in jih ne napadajo. Kakor hitro pa vidijo osebo v uniformi, se jim naježi dlaka in takoj so pripravljeni na napad. Da ni tu mogoče posređi dresura od strani pastirja?

Na dan sv. Antona je bil v Galičniku izbor psov. Pripeljanih je bilo nad 50 pravih, rasnih ovčarjev. Izbrali smo jih po vsestranski oceni samo 20 kljub temu, da so kmetje navalili na nas in nudili pse po zelo nizkih cenah. Pač kriza. V Galičniku, ki je svojevrstno gorsko naselje, saj leži 1500 m nad morjem tik pod vrhovi Bistre, je bilo v časih, ko je imela grška drahma dober tečaj, blagostanje. Gališka ovca, jagnjed, sir in volna so šli po vagonih in celih vlakih na Grško, v Egipt in celo v Ameriko, seveda s posredovanjem Grkov. Dandanes ni skoraj nobenega zasluzka. Galičanci so zdravo, podjetno ljudstvo, skoraj svetovno znani ovčerejci, dobri trgovci, umetniško nadarjeni, med njimi je nekaj znanih slikarjev in rezbarjev, in kar

de to svojevrstno ljudstvo do boljšega zasluzka. Zanimivo je tudi, da se družinska imena Galičanov ne končajo na ić ali ov, kakor pri drugih balkanskih Slovanih, ampak na ski, kakor n. pr. Muratovski, Ličinovski. Ako se ta končnica spoređi z imenom Galičnik ali z imenom gorskega grebena Galičice, bi skoraj moral misliti, da se je to ljudstvo s severa doselilo med balkanske Slovence. To vprašanje naj rešijo naši etnologi.

Nabavljene ovčarje smo čez vrhove Bistre in čez Carjevo česmo po šestih urah hoje srečno spravili do Mavrovih hanov, kjer smo jih natovorili v kamion in srečno pripeljali v Skoplje.

Nisem vseh prepotovanih krajev pokrajinsko obširno opisal, ker bi pač to zavzelo preveč prostora. Zato naj pa čitatelji »Življenja in sveta« ob počitnicah in dopustu sami prihite v te kraje in spoznajo Južno Srbijo. Mislim, da jim ne bo žal. Čas je, da se že malo bolje med seboj spoznamo!

JEZIKOVNE DROBTINE

O GOTSKEM IMENU NA NAŠIH TLEH IN O IZVORU BEGUNJ

PROF. DR. FRANCE TOMŠIČ

V 14. številu letošnjega Zisa, na str. 332, je priobčil dr. Fr. Tomšič jezikovno drobtino o gotskem imenu na naših tleh in o izvoru Begunj. Da me ne bi kdo istovetil s piscem tega članka, kar se mi je že pripetilo, sem primoran, da napišem o tem nekaj pojasnila.

Pisec z veliko gotovostjo sledi Gote v krajevnih imenih Gotna vas, Goče, Gotovlje, Godovič, Godič, Godešica (prav: Godešče), Hotavlje, Hotedrašica, Guštanj, Gotenica. Svoje trditve ni podprl s prav nobenim dokazom. Tak čin etimologiziranja je popolnoma napačen. Od navedenih imen že a priori izpadejo oblike z »de«, ker bi bil prehod t v d nerazložljiv in za las privlečen, ne glede na to, da imamo za nekatere že boljše razlage, n. pr. Godeš(i)če je patronimik od lastnega imena Godeša (L. Pintar). Hotedrašica je spušeno iz Hotedražica, izvedeno do osebnega imena Hotedrag (Miklošič). Pri Hotavljah je dvomljivo, ali smemo govoriti o prehodu g v h, ker nam stari zapiski ne nudijo dosti opore: rivulus Cotalba, Chotalba (Kos, Gradivo II. 445, 490); pa tudi sicer je tvorba s pripono »avc« pri narodnem imenu nemogoča. Guštanj je spušeno iz Gutenstein. Gotna vas, Goče, Gotovlje so po svoji tvorbi take, da jih ne kaže izvajati iz imena za narod. Prim. še Pintar, IMK 1909, 126—128.

Še mnogo manj je verjetna razlaga Begunj. Zadovoljiva razlaga ne poznam. Gotovo pa je, da jih francoske beguines ne bodo razložile, ker branita dve važni stvari: razmerje med slov. u in nem. au iz u in na razmerje med slov. b in nem. v (Vigaun, Vegaun, Carniola 1910, 72). Odločilna zanka pa je tudi še v tem, da se omenjeno franc. ime pri nas ni uporabljalo.

Dodal bi samo še to, da se z ugibanjem, kakor povsod, tudi v jezikoslovju nič ne opravi, ker je brezplodno delo. Razlaga krajevnih imen se mora opirati na jezikovno in zgodovinsko argumentacijo, ta pa na temeljito lingvistično izobrazbo.

DE LIMA SIMOES: ZA ORGANIZIRAN MIR

Portugalec R. H. De Lima Simões, znan po finančno-znanstvenem delu »Crédit Bancaire«, je izdal v Parizu obsežno in duhovito pisano knjigo z dobro urejenim gradivom: »Vers la paix organisée«, kjer poroča o vseh težnjah omikanega človeštva, po trajnem in urejenem miru, priporoča Društvo narodov ter opisuje pogoje za trpežen mir: npr. npr. npr. razorožitev, mednarodno gospodarsko in denarstveno sodelovanje, varnost in vzajemna pomoč, vojaška razorožba, razsodniško poravnavanje sporov. Knjiga za diplomate, novinarje in vse poli-

tike dobre volje. Dokument romanskega duha, ki ljubi življenje in vedri optimizem. (k)

HERMON OULD: JOHN GALSWORTHY

H. Ould, ki je že nekajkrat bival med nami, n. pr. na Bledu kot gost dr. I. Cankarja, je izdal lepo knjigo o pokojnem pisatelju Galsworthyju, svojem najboljšem prijatelju, ki je bil »žejan lepote, kakor je svetnik žejan pravičnosti.« k

K. Harten: Slikar

PRECIZNO REGULIRANJE UR

Spretni urarji umejo regulirati žepne ure po posluhu, ker vedo, da mora nihalno kolesce tiktakati natančno petkrat na sekundo. Ker pa nima vsak človek dovolj zanesljivega posluha, je bolje naravnati uro po drugem natančnem kronometru, kar pa seveda zahteva daljšega opazovanja. Zdaj se je začela uvajati tako zvana stroboskopična metoda, po kateri se da vsaka ura objektivno zregulirati popolnoma točno v nekaj minutah. Nihalno kolesce se opazuje v svetlobi žarnice, koje žarki padajo na kolesce skozi vrtečo se luknjičasto ploščo. Ako se vrti plošča tako naglo, da se prekine svetloba natanko 50 ali 100krat na sekundo, potlej se mora videti, kakor da nihajoče kolesce miruje, če je ura točno uravnana.

V zgornji vrsti (od leve proti desni): S proslave grške neodvisnosti v Atenah — Sin slavnega ruskega basista šaljapina, ki je po poklicu kipar, izdeluje kip svojega očeta v vlogi Borisa Godunova — Mlada Lužiška Srbkinja na trgu

V spodnji vrsti (od leve proti desni): Moderna pričeska nagrajenega rasnega psa — Princeza Sahaj, hči abesinskega cesarja — Neprijeten položaj sportnega jahača

MIMO CVETOČE JABLANE

RUDOLF KRESAL

NADALJEVANJE

II

Nedelja je. Prišle so vse mogoče dame s kupi pomaranč, slaščic in cigaret. Hošile so od postelje do postelje in se s svojim nekam čudno spolzkim smehom nenavadno hudo solzile.

Ta ali ona je sedla celo na rob postelje in se neusmiljeno zagledala v debele obveze na naših glavah. Vmes je pa govorila, govorila o našem junaštvu in da naj zdržimo do konca. Morali smo se nasmihati že zaradi lepšega, da njihove smešne dobrote in še bolj smešnih praznih besed nismo s čim osmešili, da nismo te ali one prav po knapovsko užalili. Seveda se je nam kljub vsemu čudno ime nitno zdelo igrati gospoda in junaka pred temi svétnicami, profesoricami, učiteljicami, ravnateljicami in priležnicami vojnih dobičkarjev. Na tihem smo si mislili, kako bi nas gledale v naših knapovskih ponošenih oblekah tam, kjer je nam dan za dnem polnil pljuča črn prah premoga. In še celo to smo pomislili, ali bi nas takole obiskovale tudi tedaj, če bi pohabljeni, z nič manj debelimi obvezami ležali v kaki rudniški bolnišnici, zastrupljeni s strupenimi jamskimi plini ali z zdrobljenimi, od skal polomljenimi udi.

Ah, da, tedaj bi nedvomno samevali in kleli svojo usodnost pred dekletom, ženo, materjo in otroci, ki bi s smejočimi se lici pojedli očetovo ali bratovo špitalsko malico. Toda blizu ni ne dekleta ne žene ne matere ne otrok in ne sestra. Le te prekleto klepetulje, ki nas gledajo kakor čudeže, prihajajo s svojimi toplimi pomarančami in parfumiranimi cigaretami dan za dnem.

Danes jih je bilo nenavadno veliko. Zdaj smo utrujeni. Ti obiski nas ubijajo bolj kakor kirurgov nož. Razen tega je pa zlobno naključje hotelo, da nas je v tej sobi kar devet rudarjev. Gledamo se in ne verjamemo, da smo to mi, da smo prav mi najbolj razbiti. Sram nas je. Kaj smo morali tam, kjer je poginjal človek, delati, da smo videti kakor stare posušene mumije, povite na vseh koncih in krajih.

Ura je tri. Sestra Silvana pomiva na hodniku posodo. Tako tiho dela, da je

slišati le rahlo pljuskanje vode in le prav poredkem kak pločevinasti zvok. Ves za obiske določeni čas se ni prav nič prikazala v sobo. Kakor da se je pred vsemi tistimi našemljenimi krikuljami skrila. Opoldne je dejala:

— No, zdaj se pa le dobro zabavajte! In je odhitela.

Molčali smo.

Zunaj je krasno poletno popoldne. Zato strmimo skozi okna v bliščečo se sinjino in v vrt pod njo. Iz drevja in cvetličnih gred vpada v sobo omamen vonj. Lahen veter pozibava krone dreves. Vse nas uspava. Zelo smo trudni. Ta ali oni le težko zatisne oči in zadremlje. Žejni smo sonca in željni lepih vrtov. Dolgo itak nihče ne dremlje. V spanju pozabi na svojo bolno telo. Premakne se, zastoče, in v sinje nebo se spet zastrmi dvoje svetlih, od bolečine kakor osteklenelih, širokih oči. Videti so, kakor bi neprenehoma vpraševale. Kdo ve kaj. Morda bi človek zavpil, da bi za vselej pretrgal tišino in lepoto tega poletnega popoldneva. S stisnjenimi ustnicami taji bol. Boji se motiti grobne tišine okrog nas.

Tako se po bolniški sobi preliva pesem poletja. Skozi mir in tišino, v katero si je življenje — a iz nje pojde smrt. To zadnje nas pa že tako malo zanima, da se oddahnemo, kadar sestra Silvana z ruho komu pokrije obraz.

S postelje številka 2 odneso mrliča še pred polnočjo. Vemo. Zdravnik ga je tolažil. Fant se mu je pa v obraz zarežal. Zdaj še gleda in še misli. Bolečine so mu morale pojenjati. Pred koncem je včas tako. Nič ne hrope in ne stoče. V nebo gleda. Morda je to edini dan v njegovem življenju, ko se v smrtnem miru veseli sonca. Zdaj pa zdaj mu obraz prešine komaj viđen hladen smehljaj. O, on je naš, naše krvi. Zdaj je prav tam, kakor je bil nekoč, ko je sveder zasadil v črno skalo in mu je hloď zlomil nogo. Prav tam je, kakor je bil tedaj, ko se je v soju vid jemajočih bliskov in topovskega bučanja zastrmel v cvetočo jablano na tisti puščobni, s pogorišči pokriti poljani. Obakrat je bil pripravljen na vse —

a je vendarle vrtal, vendarle šel dalje — skoro brez verjetnosti, da ostane živ.

In zdaj gleda v sinje nebo, ga otipava z očmi, kakor je nekoč otipaval črne skale v rovih in nedavno objemal cvetoče drevo, ki mu je bilo edino življenje — kakor zdaj to sončno nebo.

Ni vrag, da bi se ob vsem tem koga bog ne oprijel!

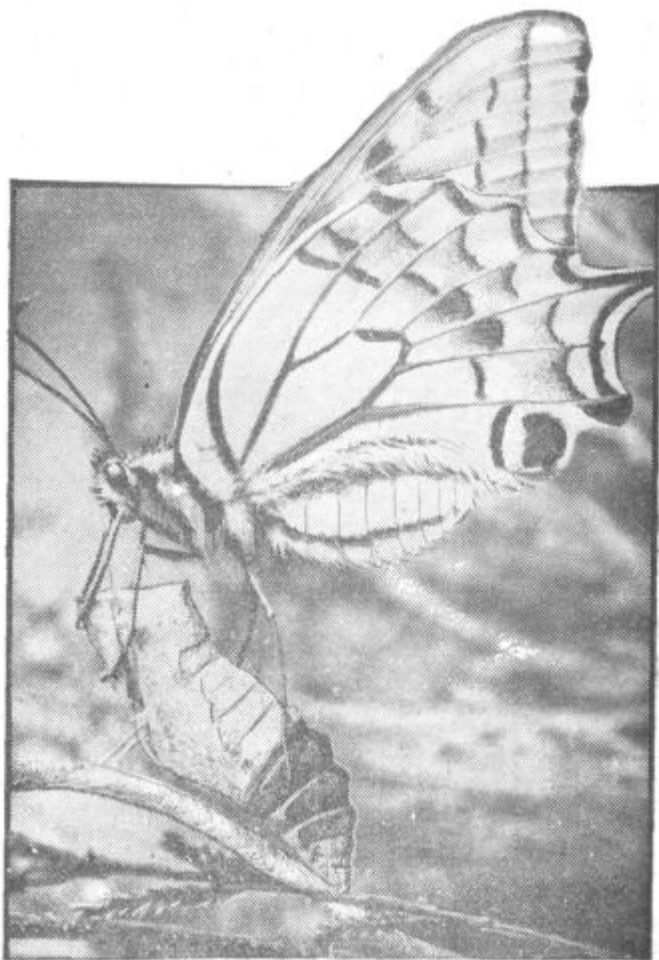
V sobo prihaja in odhaja sestra Silvana. Neslišno, kakor bela megla pride, da nas s svojim dobrim nasmeškom pozdravi in vpraša: Ali se ta ali oni slabše počuti? — In — ali ima kdo kako posebno željo?

In nam se vedre lica. Čudna prešernost nas objame. Zunaj je sonce in vrt in sinje nebo. V sobi vlada mir, tišina je vprav cerkvena, vse belo je in vse sve-

že — in sredi vse te poletne lepote in čistosti stoji otroško lepa in dobra sestra Silvana, ki nas vprašuje:

— Ali ima kdo kako posebno željo?

Čeprav nas boli in ima res kdo kako prav posebno željo, ji vsi po vrsti odkimamo. Čutimo, da bi njej nihče ne mogel izraziti kake svoje posebne želje. V svoji skrbnosti za nas pozna slehernega v dno duše. Iz oči mu bere bolečine in želje. Gleda nas, ali si vendarle kdo česa prav hudo ne želi. Molčimo. Ona se smehljaje obrne. Tiho zapusti sobo. Čez nekaj trenutkov se pa vrne s polnim naročjem raznih dobrot in zdravil, ki olajšajo bolečine. O, kako drugače je ž njo, kakor z onimi, ki jim damo v svoji onemogli jezi in studu pridevke, da bi se sonce moralo skriti. Sestra Silvana deli tako preprosto, tako mirno, brez besed in brez posebnih pogledov. Vsak dobi

LASTOVICAR (Foto Agfa)

skoro prav tisto, česar si je bil na tihem želel. Kljub težkemu delu, ki ga ima z nami, je v njej zmerom dovolj smeha.

Včasih se zbojimo: Kaj potem, če nas Silvana zapusti?

Čudno, da nas njena dobrot, neprestana skrb more geniti. Nas, ki smo pol duše in srca dali kamenju prej, potem krvavim poljanam — pol delu pol ubijanju. Prav tako je, kakor da smo vsi njeni otroci, veliki, dobri, bolni otroci, ki že vedo za vse hudo in za vse strahote v svetu. Naši obrazi, v neprestanem boju z zemljo, ki ji le trgamo prsi, a ji ničesar ne damo, niso lepi. Prav tako je z našimi rokami, ki se jim pozna odpor zemlje in naša grabežljivost, ki ni naša.

In morda sta sonce in sestra Silvana le zaradi nečesa dobra z nami, tako usmiljena: nemara zato, ker škropimo zemljo le s svojo krvjo. Sicer se nam zdi, da je tako. Vendar na to nihče ne misli. Smešno je. Tako smešno — in boleče.

Marsikomu se utegne zdeti čudno, ker izgublamo o sestri Silvani toliko misli. Toda svet, v katerem smo, je Silvani tuj, tako tuj po duhu.

Če le kdo malo more, ji skuša dobroto na ta ali oni način povrniti. Mi nismo vajeni sprejemati dobrote iz nikakih rok, lepih besed in smehljaja ne iz lepih ust. Celo sram nas je, da nam mora streči ona s svojimi nežnimi rokami, nam, našim rokam, ki so vajene noža in krampa, našim dušam, vajenim teme.

Nenehoma smo v zadregi. Zaradi tega smo zoprni sami sebi. In v trenutkih, ko se zamislimo v svoje bedno stanje, zasovražimo sonce, to sinje nebo zunaj in, o, tudi sestro Silvano — in preklinjamo, da se nam bliska pred očmi, tisto prekleto, belo cvetoče drevo na pogorišču, ki je moralo pasti.

Živimo povsem svoje življenje. Nikoli ni naše. Nikoli ga nočemo za sebe. Trenutno ga dajemo Silvani.

Kdor se more vsaj malo premikati, ji pomaga pri tem ali onem tovarišu ali pri drugačnem, pripravnejšem delu. Silvana se smehlja. Saj ve, da bo morala za njim popravljati, da bo imela potem še več dela. To vse vemo tudi mi. A mirni ne moremo biti. Vsak si misli, da je že dovolj spreten, dovolj krepek, da more Silvani pomagati.

D A L J E

H. Schrott: RIBIŠKA KOČA NA POMORJANSKEM (lesorez)

DIVJI PARADIŽ!

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

S kapitanom Watsonom sva šla skozi kitajski del mesta Kaewing, kjer se igrajo ljubki posevnooki mali Kitajci s ploščatimi obrazi, tako srečno umazani kot otroci povsod na svetu. Kitajski otroci so pa še posebno smešni. Glavo imajo čisto očrto razen majhnega čopa v sre-

Ko sva pa dospela do hotela, sva opazila, da so ga začeli popravljati. Cele stene so bile iztrgane, veža je bila močno razširjena in iznajdljivi kitajski gospodar si je omislil celo umetno hladilno napravo, ki jo je vzdrževal s pomočjo majhne električne centrale. Ta hladilna naprava je bila gotovo največja zadeva,

Obala ob Kaewingu

dini, za obleko jim služijo cape, katerih barva in kroj se ne dasta opisati, poleg tega pa imajo še mesto, na katero sedajo, izrezano.

Edini hotel v Kaewingu je kitajski. Dolgo leseno enonadstropno poslopje, okrašeno z vzhodnimi rezbarijami, pobarvano svetlo zeleno in rumeno. V časih, ko je bila tod nemška kolonizacija na višku in je Kaewing tvoril važno središče, je poznal ta hotel vesele in zabavne dni. Toda po vojni, ko je stopil v veljavo razlastitveni zakon, je umrl tudi ta hotel.

ki se je pripetila v Kaewingu, odkar so britski gospodarji zasedli otok. Vsak naseljenec v boljših razmerah, je imel v tej ledenici svoj prostor, za katerega je plačal najemnino po kubičnem decimetru. Gospodar v snežnobelem oškrobljenem ovratniku naju je smehljaje pričakoval pred hišo. Watson je predlagal, naj pokusim pijačo, mešano iz polovice porto vina in polovico limonade. Ni bilo tako slabo, le malo preveč toplo je bilo.

Vse to je bilo sicer prijetno, toda še vedno sem bila brez stanovanja. Ko sva šla z Watsonom v kitajsko mesto, sem

opazila ob poti prazno kočo, o kateri sem sodila, da bi bila uporabna za bivališče.

Polagoma sva se napotila iz kitajskega mesta ob poti, ki je bila zasuta s cvetovi dehtečih akacij. Kapitan mi je svetoval, naj si najamem sobo v Expro, kjer so bili nastanjeni kolonialni uradniki angleške oblasti. Tukaj se običajno ustavljajo tudi trgovci in njihove žene z bližnjih otokov.

Tako zvani klub, ki je bil svojčas cve-toča plantaža, je imel krasen razgled na morje. Toda kakor vse drugo v Kaewingu, je prišel tudi on razpadati. Watson mi je predstavil malajskega »višjega« in kar odleglo mi je, ko je pristal, da me vzame med svoje goste. Po končanih pogajanjih je poklical dva strežaja v predpasnikih in ukazal, naj gresta na ladjo po mojo prtljago. Prikimala sta z glavo in se leno podala na pot, kajti v Južnem morju je pojem »čas« neznan.

Bilo je proti večeru, ko sta prišla z mojo prtljago, toda brez kovčega, v katerem je bila skoraj vsa moja obleka. Malajec, ki je videl moje razburjeno stanje, je hitro poklical enega obeh strežajev in mu zaukazal, naj steče v luko ter pogleda, ali je »Bonta« še tam. Prišel je tja baš v trenutku, ko so na »Bonti« stavili v pogon stroje.

Živela sem v Kaewingu na sličen način kot v Rabaulu. Mislila sem si, da bom vedno lahko dobila kako jadrnico.

Toda kmalu sem opazila, da sem se zmotila. Od časa do časa je prišla kaka

jadrnica iz Rabaula v Kaewing in obratno, nikdar pa se niso tod ustavljale ladje, ki so bile namenjene na druge otoke. Parnik, ki pristane tod enkrat mesečno, je pravkar odplul, kar je pomenilo, da bom morala ostati najmanj mesec dni na otoku.

Zvedavo sem se ogledala, da bi našla nekaj, kar bi me zanimalo v tej sicer lepi, toda spavajoči postojanki Južnega morja. Lepota Kaewinga me je naravnost dušila. Bela naselbina je obstojala iz približno 30 Evropecev, od kojih je bilo samo 5 žensk. Od te tridesetorice jih polovica ni stalno živela na otoku, ker so bili ponajveč uradniki kolonijalne oblasti, drugi so pa tvorili razlastitveno komisijo, koje naloga je bila, da preda nekdanje nemške plantaže novim lastnikom.

Ko so dnevi minevali, sem spoznala, da teh 30 umazanih ljudi nima med seboj ničesar skupnega in da niso niti skušali najti med seboj kako skupno točko. Kakor v Rabaulu, so se tudi ti ljudje tako navadili na bajno lepoto okolice, da ne napravljajo na nje skoraj nobenega vtisa. Celo Nanca ne, ki je živela že tod dve leti, pa se ni nikdar potrudila na čarobno beli prod, ki je bil tako na debelo zasut z biserno matico, da je bil videti kot prgišče bonbonov. Kaewing pa je znan tudi kot hudo ognjišče mrzlice, kar je najbrže vzrok, da so ljudje na njem tako malomarni.

D A L J E

DIVJI GOLOBI V ZAPADNI EVROPI

Neki francoski lovski list je nedavno poročal, da si je 20.000 duplarjev izbralo Rambouilletski gozd za prezimovališče. Po njegovih računih so požrli za svojega bivanja 48.000 hl želoda.

Na Nizozemskem, kjer so lesnate pokrajine pokazale nič manj obilno letino želoda in žira, so se takisto duplarji nastanili v neštetihi jatah.

V Angliji, ki je sprito miline pomorskega podnebja valena velikanskih množin golobov, jih to zimo ni bilo mogoče preceniti. Po poljih tvorijo čez dan gibljivo preprogo nalik sinjemu pastelu, ponoči pa sedajo v tolkilih vršelih po drevju, da se kar veje lomijo. Kmetje so pričeli neizprosni boj proti vsiljivcem. V neki šumi jorške grofije (York) so jih baje v eni sami noči pokončili 20.000. »Lahko bi bili tako ravnali še šest tednov,« je izjavil eden teh krvolokov, »pa se ne bi bilo nič poznalo«. Tudi če ne vzamemo te številke do besede natanko, si

lahko mislimo, da je bil plen res izreden.

Ni čuda, ako so angleški listi označili naval duplarjev kot »kugo«. Saj mirijade te perotnine res prinašajo epidemijo s seboj. Ptičja davica razseja med krilatimi krdeli ter jih desetka. Na tisoče trupel so ljudje našli po tleh in celo vrsto ptičev, ki so od slabosti niso mogli več dvigniti v zrak. Stvar je toliko resnejša, ker se ta živinska kuga loti tudi domače perotnine in ptičje divjačine, ki se preletava po okuženem ozemlju. Za to pa ni človeškega zdravila.

Kadarkoli se iz katerega si bodi vzroka, zlasti po preobilici piče, kaka vrsta čezmerno zaplodi, poskrbi vsemogočna narava za ravnovesje. Recimo, da se ptiči ali glodavci — pri teh se to zgodi še pogostje na severu elarske in novega sveta — neobičajno razpasejo, pa že napoči o pravem času ta ali ona epidemija, ki razredči prebohotno plemo.

Nekaj takega se je pred 26 leti primerilo v Veliki Britaniji, ko so se tjakaj priklatile skoraj tolikšne trume divjih golobov kakor letošnjo zimo.

J. T.

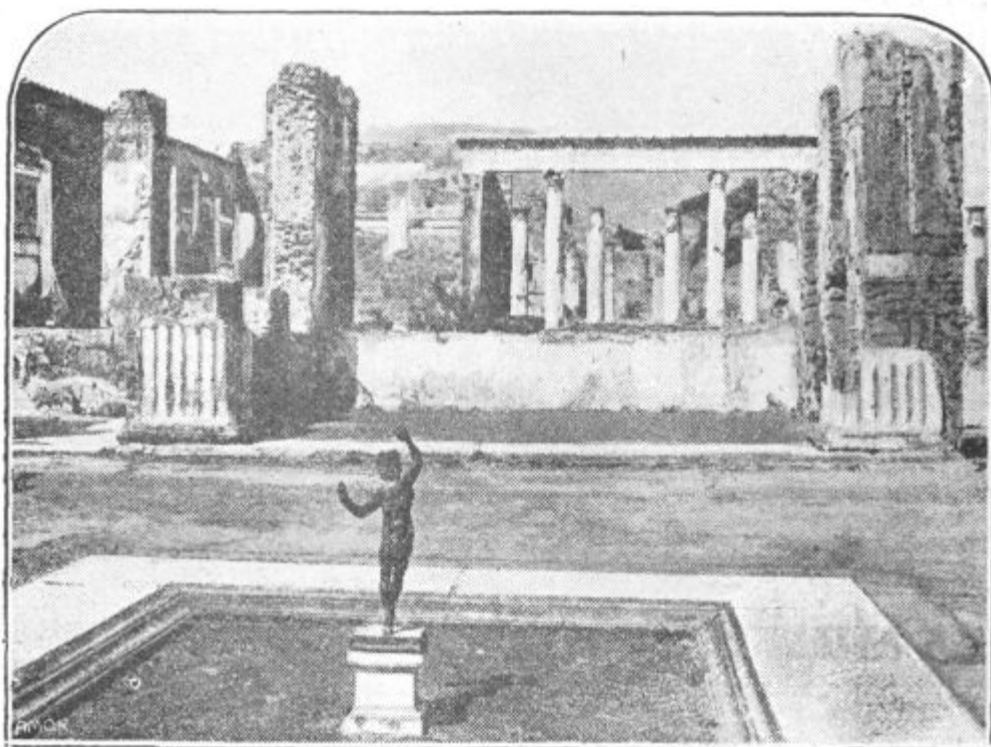
V EPIKURJEVI ŠOLI

ANTIČNA KUHINJA IN APICLJEVI RECEPTI

V primitivnem stanju je bila človeku hrana glavna skrb, vendar pa ni poznal užtkov gastronomije, ki mu jih je mogla prožiti samo naprednejša stopnja civilizacije. A tudi pri starih kulturnih narodih pogrešamo še dolgo prave kuhinjske umetnosti. Prišli so morda do tega, da so veliko dali na jed, na njeno količino in čudaško izbranost, manj pa na njeno kakovost. In ko so se za-

živjem. Po tem je sledilo po ponovnih umitjih sadje, sir, pogače: to, kar imenujemo mi »dessert«. To je bil trenutek, ko so prišle na vrsto tudi pijače in razgovori o ljubezni in filozofiji, ki so trajali čisto do pozne noči. Tako je bilo po vsem grškem svetu, samo resna in stroga Sparta se je do zadnjega branila teh novotarij in ostala zvesta svoji črni juhi.

Tudi Rimljani niso v prvih stoletjih ve-

Veža (atrium) Favнове hiše v Pompejih

čeli zanimati za kvaliteto, so bili že malo daljš od propada.

Grki so dolgo časa poznali kaj preproste kuhinje, Orient jim je dal potem pobudo, da so pričeli gledati na izbranost, na skrbno pripravo in dolge obede. Od vzhodnih narodov so tudi prevzeli navado, da so med jedjo ležali. Pred pojedino so se okopali in odisavili. Pri gostitelju so povabljenecem strežaji umili noge, na kar so gostje legli na ležišča, ki so bila postavljena v vrsto ali v obliki konjske podkve. Sužnji so prinsli mize, nato posamezne jedi na krožnikih. Nožev in vilic niso poznali, samo žlice in — prste, ki so jih brisali s krušno sredico. Pojedina se je pričela z mesom, ribami, so-

d-li ničesar o umetnosti dobre jedi. Njih vojni pohodi in stiki z rafiniranejšimi ljudstvi pa so tudi nje spremenili v garmane in v 2. stoletju pred našim štetjem se je udomačil tudi pri njih luksus v jedeh. Iz Afrike so si naročali pegatke in gomoljke, iz Grške in dežel okrog Črnega morja fazane, iz Španije kunce, iz Male Azije — pave. Armenija jim je dala marelico, Perzija breskev, Kartagina granatno jabolko, Kreta kutino, Pontus črašnjo, vina Sicilija in Grška.

Jedli so v pritlični dvorani, poleti na dvorišču ali v vrtu. »Triklinija«, kjer so se vršile gostije, je bil prostor, omejen s tremi nagnjenimi ploškami, okoli kvadratnega

prostora, četrta stran pa je bila prosta za strežaje. V kvadratu je stala miza, na nagljenih plokvah pa so na žimnicah, odejah, blazinah ležali gostje. V začetku cesarstva so triklinij nadomestili s širokim ležiščem v polkrožni obliki.

Kakor Grki so Rimljani imeli že trikratno obedovanje: »jentaculum« ali mali zajtrk je obstojal v čaši čistega ali medenega vina in kruha, ki je bil čisto obložen z jajci, perutnino, sadjem, medom; »prandium«, zajtrk, je potekel precej hitro; »cena«, obed, se je pričela kmalu popoldne in se je raztegnila čisto v zelo pozen čas.

Povabljeni rimljanekih gostij so odložili svoje toge in se oblekli v lahko obleko, zamenjali čisto obuvalo s sandali, legli na ležišče in si umili roke v umivalniku, ki jim ga je predstavil strežaj. Gostija se je pričela z zakuskami, ki so bile čisto precej podobne našim. To je bila »gustatio«, ki jo je spremljalo medeno vino. Potem je sledil pravi obed v dveh obrokih ali še več, vsak obrok z več jedmi.

Sestava jedilnega lista je bila kaj velika in se je ravnala po gostiteljevem bogastvu in slavi, s katero se je hotel obdati. Lentulus je nekega dne postregel svojim gostom s svinjskimi sasci, mrjaščevo glavo, ribami, domačo raco, kuhano divjo raco, divjim zajcem, pečeno perutnino. Med jedjo so Rimljani malo pili. Po obedu so nesli na ognjišče porcije, ki so jih bili prihranili nižnjim zaščitnim božanstvom, potem je sledil dessert in s tem je prišel čas za čaščenje boga Bakh, kar se je imenovalo »comissatio« ali po naše popivanje.

Mnogi grški in rimski spisi obravnavajo gastronomijo. Najbolj čudno zbirko receptov

pa predstavlja brez dvoma deset knjig Apicija, ki jih je pravkar Bertrand Guégan prvič prevedel v francoščino in so izšle v pariški založbi Renéja Bonneta z obširnimi komentarji.

Markus Gavius Apicius se je rodil l. 25. pred našim štetjem in njegov življenjski smoter je bil, da bi se čim bolj izpopolnil v pripravljanju najboljših jedi. Da bi izboljšal svinjska jetra, je živali n. pr. masti s posušenimi smokvami in medenim vinom. Slavna je bila neka njegova priprava flamingovega jezika. Seneka je dejal, da je Apicius okužil svoj vek s svojimi nauki; mož je namreč posebno med mladino propagiral najbolj eksotične in rafinirane okusnosti. Za svojo kuhinjo je potrosil sto milijonov sester, približno sto milijonov v naših dinarjih. Okrog l. 30. po našem štetju mu je ostalo samost še deset milijonov in ker se je bal pomanjkanja, se je rajši zastrupil. Še dolgo po njegovi smrti je njegovo ime veljalo za sinonim gurmanstva. Rokopisov njegovih knjig nam je ohranjenih kakšen tucat, a so vsi iz poznejših stoletij. V njih najdeš recepte, ki so za današnji okus dostikrat kaj presenetljivi. Rimljani so v nasprotju z Grki dajali mesu večjo prednost nego sočivju. Posebno perutnina — pav, brinovka, jerebica, grmuša — je imela v njihovem jedilnem listu veliko vlogo, a tudi zajec in mrjasec. Še večjo vrednost so polagali v redkost kakšne jedi in v luksuz, s katerim so obdajali svoje obede. Odtod izvira njihovo poželenje po slavčevih jezikih, možganih papige, velblodjih podplatih. Preveč so tudi gospodarili z omakami, dišavami, začimbami vseh vrst.

(Po Léonu Savaryu — kk)

ZA MISLEČE GLAVE

109

Papirni trak

Papirni trak v dolžini sredinca vrzi na mizo tako, da obstane na enem izmed podolžnih robov. Kako narediš to?

110

Za matematike

V četveroštevilnem kvadratnem številu sta oba prvi in obe drugi številki enaki. Katero število je to?

111

Pot po stopnicah

Neki premogarski pomočnik mora dobiti šest vreč premoga šestim strankam, ki stanujejo v različnih nadstropjih (prilicje in od 1. do 5. nadstropja). Vreče so tako težke, da prenese vsakokrat kvečjemu eno. Med vsakim nadstropjem je 21 stopnic, med cesto in prtiličnim stanovanjem 7 stopnic. Koliko stopnic mora ranež prehoditi navzgor in navzdol, preden odda zadnjo vrečo?

Rešitev k št. 106

(Zavozlana zadeva)

Posebnost vozla je to, da sestoji njegova kontura iz petih črt preganjenega traku, ki so vse enako dolge.

Rešitev k št. 107

(Za bistroumne pisarje)

Rešitvi sta dve:

Pri prvi zapognemo spodnji rob papirja, na katerem pišemo, tako da bo ležal sredi papirja. Potem napišemo število tako, da ležijo zvezne črte že na zadnji strani papirja, zadnja zvezna črta vodi do kroga, ki se sklene z odvitga papirja. — Lahko pa izvedemo nalogo tudi v vozečem vlaku.

Rešitev k št. 108

(Vodomet)

Če je samo dotok odprt, se v eni uri napolni kotanja za $\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{4}$ svoje prostornine. Če odpremo odtok, se v eni uri odteče cela prostornina kotanje. Pri popolnem dotoku in odtoku: istočasno ostane po eni uri torej $\frac{1}{2}$ prostornine. Kotanja se napolni pod temi pogoji v 12 urah.

NOVI PODATKI O HITITIH

19. stoletje je odkrilo dve omiki: egiptsko in asirsko-babilonsko. Sedaj prihaja počasi na svetlo tretja prosveta: hititska (Nemci pišejo *hetitska*), s katero je spojeno ime znamenitega orientalista. To je Bedřich Hrozný, profesor praškega vseučilišča. Učeni strokovnjak je že pred vojno objavil spis o žitaricah v Babiloniji. Potem je priobčil znatno zbirko hititskih zakonov in zanimivo razpravo o vežbanju kónj. To razpravo je čital oktobra 1930 pred pariško Akademijo napisov in leposlovja, pri kateri je dopisni član, in zbudil pozornost izobraženega občinstva. Saj je pokazal, da ni nič novega pod soncem: niso li v XIV. stol. pred Kr. trenerji konj ravnali skoraj na isti način kot dandanes? Ta podobnost se razlaga dokaj preprosto: rečene metode so izumili prvi Indoevropec in mi smo jih podedovali.

Kdo se ne bi zmenil za neprekinjeno verigo, ki drži iz zarje v zarjo, iz temè v temo, spajajoč nas z daljnimi rodovi! Tu seveda ne mislimo na skupnost plemen: o tem glej članci »Nemci in arijsko plemè«, žis 4. 6. 33. Takšno zvezo med narodi je najtežje dognati. Neki učenjaki trdijo, da je bilo narodnostno vprašanje že pred 20.000 leti enako zamotano kot danes. Pač pa imamo na umu drugače pomembno sorodstvo: vsakovrstne izmene tehniških, umskih, нравstvenih dobrin, spriču katerih se ni pretrgal napredek navzlic groznim ulamam, vojnám in vpadom.

Toda hitimo k Hititom. Friderik Hrozný je razbral njih klinopise in l. 1917 izdal prvo slovnico hititsčine. Po njegovem je to indoevropski jezik prastarega kova. Njegovi nosilci so preplavili Malo Azijo proti l. 2000 pr. Kr. Podvrgli so si prvotno hititsko prebivalstvo, se tam učvrstili in nekaj vekov je bila hititska oblast med najmočnejšimi v nekdanjem Orientu. Borba med Egipčani in Hititi v 13. stol. pred Kr. se je končala z zvezno pogodbo med Ramsesom II in Hattausilišem.

Trditev Hroznega, da je klinopisna »hititsčina« (s pravim imenom nesitščina), indoevropska govorica, je zadela ob hud odpor v znanstvenem svetu, prej ko so jo dokončno priznali. Za naših dni se indoevropski značaj hititskega jezika več ne pretresa.

Pa prišli smo pred točko, kjer nam je opravičiti naslov pričujočega sestavka. Hrozný je (glej *L'Europe Centrale* 17. 6. 1933) letos v Pragi, Parizu in Lipskem izdal knjigo *Inscriptions hittites hiéroglyphiques*, kjer prikazuje to prastaro govorico. Ničesar nismo doslej še omenili o hieroglifskih hititskih besedilih, vklesanih po navadi v skale po Mali Aziji in severni Siriji. Nad 50 let je veda te tekste nazivala »hititske«, a dalje so se upirali strokovnjakom nego klinopisni hititski teksti, razgaljeni šele 1906.

A najprej je bilo treba razvozlati hititske klinopise, preden si je znanost upala iti nad hierogliffe ali podobopisje.

»Hititska« hieroglifska pisava vsebuje mnogoštevilne ideograme, ki natanko upodabljajo zadevni predmet, n. pr. mestna vrata, obleko, stol itd. Najčešče stoje za temi ideogrami znamenja, ki predočujejo glasoslovno vrednost besede: ta je torej dvojno zapisana. Pisava je ideografska, zlogovna ter abecedna obenem. Postaviti jo smemo nekako v leto 2000 pr. Kr. Izumili so jo vsekakor v bližnji sosesčini alavnih srebrnih rudnikov okoli Tavra, v pokrajini, kjer se je od nekdaj prav živahno trgovalo. Ondod so imeli kapadoški in asirski prekupci cvetoče bazarje. Po vsej priliki so se tam oglašali tudi egiptski trgovci: egiptska hieroglifska pisava je nemara izzvala nastanek te nove pisave, sicer tudi hieroglifske, vendar pa povsem svojske.

Jezik teh napisov je indoevropskega postanka, soroden klinopisni hititsčini — nesitščini — in morebiti še podobnejši jeziku luitskega ljudstva, ki je bilo prednja straza pri indoevropskih navalih v Malo Azijo. Vendar je v njem najti precejšnje sledove tujih, neindoevropskih vplivov. Bržkone gre za govorico, slično nesitščini in luitsčini, vse tri pa pripadajo skupini *kentum*, to je zapadni skupini indoevropskih jezikov.

Kateri narod je govoril ta jezik? Za potankosti tu ni mesta. Hrozný verjetno prikazuje, da je hieroglifski narod spadal med prve vpadnike »severnih ljudstev«, ki so okoli l. 1200 pr. Kr. navalili v hititsko državo.

Kaj pa vsebujejo napisi? Zaobljube, ki razodevajo čaščenje prednikov pri bivših Indoevropcih. Neki Halparutās, kralj v Gorgumu, našteva n. pr. darila, ki jih je poklonil svojemu očetu, dedu, pradedu in prapradedu: »Semkaj sem postavil svoj napis,« pravi potlej, »in še zase pripravil sedež«. Gre za sedež, namenjen duhu kakega pokojnika. Strah pred smrtjo, uravnavanje razmerja z onostranstvom, zahotana povezanost bojev in vpadov — same stvari, ki nam niso tuje. K.

SVICARSKI SKAVTI

Kakor veste, je skavtsko gibanje počel na Angleškem l. 1907 lord Baden-Powell, ki ga skavti po vsem svetu prisrčno imenujejo po njegovih začetnicah »Bi-Pie«. V Švici je osnoval podoben pokret kantonalni starinoslovec Louis Blondel l. 1911 pod imenom »Jeunesse-Club«. Od l. 1913 doslej je predsedoval temu združenju Walter de Bonstetten, pod čigar vodstvom je število članov naraslo na 13.000. Letos je imenovan za načelnika celokupne skavtske zveze njen ustanovnik Blondel.

ČLOVEK IN DOM

KUHINJSKO DELO IN RAZSVETLJAVA

Gospodinja in njena pomočnica se morata vsak dan po nekaj ur zadrževati v kuhinji, tako da je ta prostor zanj prav za prav dnevna soba, v kateri prebija dobršen del dneva. Zaradi tega bi bilo treba kuhinji

mногоstransko in se ne more opravljati zmerom na enem in istem mestu. Zaradi tega je potrebna poleg splošne prostorske razsvetljave še posebna osvetlitev vsakokratnega delovnega mesta, bodisi štedilnika med kuho, bodisi mize, na kateri pri-

Nepravilna razsvetljava

Pravilna razsvetljava

gleda na udobnost posvečati večjo pažnjo. Paziti bi bilo treba zlasti na zadostno in zdravo razsvetljavo.

Navadna obesna svetilka z nezasenčeno žarnico nikakor ne spada v kuhinjo, zlasti zdaj ne več, ko je spravila industrija na trg celo vrsto cenjenih stropnih svetilk, konstruiranih po najnovejših dognanjih svetlobne tehnike. Za prostorsko razsvetljavo kuhinje je potrebna 75vatna žarnica, zasenčena s kroglo od opalnega stekla, ki propušta blago, enakomerno luč. Trudne oči in nemirni živci so le prečesto posledica nezadostne ali na dražče jarko razsvetljave prostora, kjer delamo. V kuhinji je delo

pravilna gospodinja jedila, na kateri lika, pomiva itd. Za to razsvetljavo so najprimernejše stenske svetilke z navadnimi senčniki ali s krogli iz opalnega stekla, ki oblika samo omejen prostor s prijetno, neslepečo lučjo.

tnj

POŠASTNE LADJE

Iz obilice pomorskih legend je francoski pesnik, znan po zbirki »Nous ... de la guerre«, izbral tri, v katerih delujejo različni nagibi starih človeških bajk. Priporočuje jih po svoje. Z legendami je tako kakor z elizejskimi sencami: tem je bilo treba krvi, da so oživele, onim je treba novega pesniškega poudarka, če naj preživijo stoletja.

Tako legenda o letelcem Holandcu, rojena iz spominov na divje Frize, ki so v 15. stoletju strahovali Baltik, Vsebica je marsikomu znana. Da bi zaničeval krščanstvo, je brezbožni kapitan odpel iz pristanišča na veliki petek. Zato ga je doletela kazen kakor divjega lovca v Haren, da mora brez pokoja križariti s svojim brodom po morju, zlasti tam ob Rtiči dobre nade. Kapitan Van den Straeler se muči proti viharju, a ne more niti za korak naprej in tudi ne nazaj, domov. Ako ga ugleda druga ladja, pomeni to nekaj slabega. Te snovi se je bil lotil že Heine, za njim Wagner v operi der Fliegende Holländer, Brachvogel v romanu.

Druga legenda: Bona Esperanza je vzeta iz težavnega lada. Nje posadka je podlegla v mrazu. Ko najdejo brod in ga hočejo zopet rabiti, se pokaže nepokoren: ni ga mogoče ravrti, aspira se krmilu. Kajti prikazni — mrtveci tečaja — povedujejo na krovu »Dobre nade«. In če živi ljudje

mislijo na kupčijo, hočejo pa oni dospeti na tisto višje morje, ki se preliva med nebom in zemskim morjem, kjer bodo mogli doseči mir rajnikov. Boj med živci in mrtveci, to si lahko mislite, vzbuja pretresljivo lepe podobe.

Tretja dogodivščina, Mary Céleste, nam je nekoliko znana. Kratak izvleček sem objavil v Žisu 1931, IX, 17: Na morju se je v preteklem stoletju našla ladja brez moštva, medtem ko se je na krovu vršilo vsakdanje življenje. Zanimiv primer, kako se rodijo legende.

D.

STEKLO IZ PLAVZEV

Žlindra, ki teče iz plavžev za talenje železa, je izvrstna sirovina za proizvodnjo stekla. Treba ji je primešati samo še nekaj dodatkov, da se spremeni v steklo. Sirovine, iz katerih se tali steklo, sicer vobče niso drage, toda z žlindro, ki teče staljena iz plavža, se vendar lahko prihrani precej kurjave, ki jo drugače zahteva normalni proces. Steklo iz žlindre je temno barvano in je zato v prvi vrsti primerno v tehnične svrhe. Veliko bodočnost utegne doseči tako steklo kot gradbeni material n. pr. kot nadomestilo za črni marmor. Lahko se izdeluje tudi kot ceneno polprozorno steklo, ki bo mogoče tvorilo stene v steklenih hišah bodočnosti.

Sachse-Schubert — izrezanka

BORBA ZA ŠAHOVSKI PRESTOL

Match Aljehin-Bogoljubov

V boju za svetovno šahovsko prvenstvo sta se dr. Aljehin in Bogoljubov preselila sedaj že na četrto bojišče. Iz Baden-Badena, kjer sta odigrala tri partije z izidom 2:1 za Aljehina, sta odšla v Villingen na Badenskem, kjer si je Aljehin v dveh partijah pridobil zopet eno zmago. Po prvih petih igrah je bilo stanje 3 in pol : 1 in pol ali 2:0 za Aljehina.

Na tretjem bojišču v Freiburgu v Breisgau sta se nasprotnika spopadla trikrat, a je bil boj vedno neodločen.

V sedmi partiji

je svetovni prvak kot črni že v tretji sprejel damski gambit, igrana pa je bila obenem že tudi v tretji čisto drugačna varianta. Aljehin je prodiral s kmetom na damskem krilu in izsilil umik sovražnega kraljevega tekača. Beli je skušal preiti nato v ofenzivo v centru, kar pa je Aljehin takoj preprečil. Kmalu je nastala izenačena pozicija in je zaradi trikratne ponovitve potez končala partija remis.

Osmi partija

je bila zelo razburljiva in se je splošno pričakovalo, da bo končala s prvo zmago Bogoljubova. Bogoljubov se je proti damskemu gambitu odločil kot črni za indijsko obrambo, Aljehin pa nato za Saemischovo varianto. Boj za opozicijo centra je kmalu ponehal, nakar je pričel Aljehin z žrtvovanjem kmeta zelo nevaren napad na kraljevo krilo. Bil pa je pri tem premalo previden. Bogoljubov je žrtvoval kmeta, ki ga je imel odveč in si zgradil zelo krepko pozicijo. Ko pa je bila partija prekinjena, je imel vse šanse za zmago. Pri nadaljevanju naslednjega dne je svetovni prvak tako krčevito branil vsako ped zemlje, da je Bogoljubova temeljito izmučil. Čeprav je imel precej boljšo pozicijo, je pričel Bogoljubov igrati zelo boječe, kar je Aljehin spretno izbral in končno po 64. potezi izsilil remis.

Stanje po VIII. partiji: 5:3 ali 2:0 za Aljehina pri 6 remijih.

Iz Freiburga sta se preselila oba vele mojstra na četrto bojišče v Pforzheim.

•

V naslednjem priobčujemo četrto partijo matcha, igrano 11. in 12. aprila v Villinguenu. Beli: dr. Aljehin. — Črni: Bogoljubov. Damski gambit.

1. d2—d4, d7—d5, 2. c2—c4, c7—c6, 3. Sb1—c3, Sg8—f6, 4. e2—c3, e7—e6, 5. Lf1—d3, Sb8—d7, 6. f2—f4, d5×c4! 7. Ld3×c4, b7—b5, 8. Lc4—d3, Lc8—b7, 9. Sg1—f3, a7—a6, 10. a2—a4, b5—b4, 11. Sc3—e2, c6—c5, 12. 0—0, Lf8—e7, 13. a4—
a5, 0—0, 14. Se2—g3, g7—g6, 15. Dd1—
e2, c5×d4, 16. e3×d4, Sd7—b8! 17. Sf3—

e5, Sb8—c6, 18. Se5×c6, Lb7×c6, 19. Ld3—
c4, Lc6—b7, 20. Le1—e3, Dd8—d6, 21. Ta1—d1, Tf8—e8, 22. b2—b3, Le7—f8, 23. Td1—d3, Dd6—c7, 24. De2—a2, Lf8—d6, 25. Le3—d2, Dc7—c6, 26. Ld2—e1, Ta8—
d8, 27. Td3—d2, Ld6—e7, 28. Da2—b2, Td8—d7, 29. Td2—c2, Dc6—d6, 30. Sg3—
e2, Sf6—d5, 31. Db2—c1, Le7—d8, 32. Le1—
g3, Dd6—e7, 33. Tc2—a2, De7—f6, 34. Dc1—d2, Df6—f5, 35. Lc4—d3, Df5—f6, 36. Ld3—c4, Ld8—e7, 37. Dd2—d3, Te8—
d8, 38. Lg3—e1, Df6—f5, 39. Dd3—d2, Df5—
e4, 40. Lc4—d3, De4—e3+, 41. Le1—f2, De3×d2, 42. Ta2×d2, Td8—c8, 43. Ld3—
c4, Kg8—g7, 44. g2—g3, Tc8—d8, 45. Tf1—
c1, h7—h6, 46. Lc4—d3, f7—f5?, 47. Td2—c2, g6—g5?, 48. g3—g4!, Sd5×f4, 49. Se2×f4, g5×f4, 50. g4×f5, e6—e5, 51. Tc1—e1, e5×d4, 52. Te1×e7+, Td7×e7, 53. Sf2—h4, Kg7—f7, 54. Lh4×e7, Kf7×
e7, 55. Tc2—c7+, Td8—d7, 56. f5—f6+, Ke7—e8, 57. Ld3—g6+, Ke8—d8, 58. f6—
f7, Kd8×c7, 59. f7—f8D, f4—f3, 60. Df8×
b4, Td7—d6, 61. Lg6—d3 in črni kapitu-
lira.

Rešitev problema 64

1. Th5—h6!, Th8:h6. Črni bi se mogel proti grožnji z matom Db5 na Le2 braniti s Th8, toda črni stolp je speljan sedaj na tako poje (tipični »rimski« problem), da ovira lastnega kralja. 2. Lb5—f1, Th6—b6 3. Da5 mat.

ZANIMALO VAS BO:

Jajce izumrlega noja z otoka Madagaskarja (moa) je 34/22 cm veliko in obsega 9 litrov, približno toliko, kolikor 50.000 jajc kolibrija. Moa je bil do 5 m visok in torej pravi velikan v kraljestvu ptic.

•

Pesnik in filozof Vischer si je na nena-
vaden način zamišljati rešitev vprašanja žen-
ske mode. Ženske vsakega mesta bi morale
skupno sestaviti enoten načrt za obleko in
prisiliti svoje šivilje — eventualno s pištolo
v roki — da bi izdelovale samo te načrte.

•

Z očesom dojamemo komaj za eno okta-
vo svetlobnih nihajev, z ušesom pa kakšnih
10 oktav zvočnih nihajev. Najnižji ton v tem
obsegu ima 16 nihajev na sekundo, najvišji
20.000.

•

Najgloblja morska globina, ki so jo do-
slej izmerili, je v Tihem oceanu, vzhodno
od filipinskega otoka Mindanaja, in znaša
10.800 m.

•

Iz Avstralijske so poslali cvetlice v lednih
skladah v London, kamor so prispelo popol-
noma sveže. V teh skladah so jih razstavi-
li tudi občinstvu na ogled.